

[T] **OP ZOEK NAAR ANDERE WERELDEN.
HET ACHTTIENDE COLLOQUIUM
NEERLANDICUM IN ANTWERPEN**

Het Nederlands is niet zo'n kleine taal als velen denken. Dat zei Vlaams minister-president Kris Peeters bij de opening van het achttiende Colloquium Neerlandicum, het driejaarlijkse congres van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN) dat van 27 tot 31 augustus 2012 plaatsvond aan de Universiteit Antwerpen en waar een driehonderdtal neerlandici uit de hele wereld bijeenkwamen. Peeters wees onder meer op de 15.000 studenten Nederlands wereldwijd, en op het feit dat het Nederlands in de top tien staat van de meest gebruikte talen op het internet. De spreker na hem, schrijver Geert van Istendael, zag het anders. Hij noemde de Nederlandse cultuur marginaal in de wereld, maar vond die marginaliteit juist een goede zaak: het is een handige positie van waaruit men kan werken.

Deze verschillende visies tijdens de opening bleken een goede voorbode van de diversiteit aan stemmen die klonken tijdens het hele colloquium. Dat hoefde niet te verwonderen: het congres *Andere werelden* was een expliciete uitnodiging om de deuren van de neerlandistiek wijd open te gooien en de zaken anders te bekijken. Uit de aankondigingstekst: "In ruim 40 landen buiten Vlaanderen en Nederland wordt nu Nederlandse taal en cultuur onderwezen (...). Vanuit al die andere werelden komen wij (...) in Antwerpen bij elkaar om bruggen te slaan vanuit de eigen wereld op basis van ons onderwijs en onderzoek in literatuur, taal en cultuur. Door open te staan voor al die andere werelden wordt de internationale neerlandistiek verrijkt."¹

Dat neerlandici openstaan voor andere werelden bleek alvast uit het programma: het vormde een complete mix van intra- en extramurale bijdragen, met opvallend veel extramurale sprekers. De ontwikkeling waarbij de grenzen tussen binnen- en buitenlandse neerlandistiek worden gesloopt, ging hier dus onverminderd verder. Bovendien kon men aan de onderwerpen van de lezingen niet meer zien waar de spreker vandaan kwam.

Het verst in de verkenning van andere werelden ging Jeroen Dewulf (Berkeley) met zijn lezing over

Sojourner Truth, een Afro-Amerikaans icoon waarvan het in het Engels gepubliceerde levensverhaal uit 1850 een van de bekendste slavenboeken van de Verenigde Staten is. Minder bekend is echter dat deze bevrijde slavine van huis uit Nederlandstalig was. Dewulf grijpt dat feit aan om het verhaal van Sojourner Truth te analyseren vanuit het concept van de *contact studies*. Dat betekent dat hij dit werk niet alleen vanuit de Angelsaksische cultuur- en literatuurtraditie benadert, maar ook vanuit de Nederlandstalige. Bovendien betreft hij ook de meer uitgebreide ontstaansachtergrond van Sojourner Truths boek erbij: de meertalige, multi-etnische en multireligieuze Hudsonvallei van de late achttiende eeuw. Deze benadering leverde niet alleen een fascinerende lezing op (een reis door de tijd, door de wereld en door verschillende cultuurtradities, van middeleeuwse Karelepiek tot West-Afrikaanse stammenrituelen), maar ook een interessante aanzet om het vakgebied van de neerlandistiek te verbreden. Door zo'n open aanpak kan, volgens Dewulf, de studie van het Nederlands in tijden van globalisering aantrekkelijk blijven voor nieuwe generaties. En het is interessant voor de "marktpositie" van de neerlandistiek: door ook Engelstalig werk te onderzoeken, komen neerlandici, intra en extra muros, sneller in het internationale academische vizier.

Dat laatste blijkt geen vanzelfsprekendheid, meer zelfs: tijdens het congres viel te horen dat de neerlandistiek, in het bijzonder die extra muros, het lastig heeft. Meerdere afdelingen Nederlands worden bedreigd, er zijn in de loop der jaren al vrij veel banen gesneuveld. De oorzaak ligt natuurlijk bij de wereldwijde saneringen in de academische wereld, waarbij kleinere taalafdelingen snel onder druk komen te staan. Maar mogelijk heeft het ook te maken met de verengelsing van het universitair onderwijs, die leidt tot een verlies aan internationale status van minder grote talen als het Nederlands.

Van Istendael had in zijn openingslezing al gewezen op de overdreven hang naar het Engels, vooral in Nederland, en de kwestie kwam ook in vragenrondes na uiteenlopende lezingen aan bod. Zo ontspoon zich een levendige discussie na de keynotelezing over taalkunde van Kees de Bot (Groningen), "Tweetalig onderwijs, een bedreiging voor het Nederlands?", waarbij De Bot, op basis van

evaluatieonderzoek, concludeerde dat het antwoord op die vraag “nee” was: het tweetalige (in casu Engels-Nederlands) onderwijs (zowel op de basisschool als in het voortgezet onderwijs) leidt niet tot een geringere kennis van het Nederlands. De Bot wees er ook op dat de tweetalige onderwijsvormen die hij onderzocht, doorgaans “van onderop” ontstaan, het zijn particuliere initiatieven, geen programma’s opgelegd door officiële instanties. De vele kritische vragen die volgden op zijn lezing (“Moeten we dit willen? Zelfs als het niet schadelijk is?”) toonden aan dat de discussie over het Engels in het Nederlandse onderwijs nog lang niet ten einde is.

Deze kwestie speelde ook tijdens de lezing “De uitdagingen van Nederlands als bronntaal” van Christine van Baalen, Frans R.E. Blom en Inez Hollander. Hollander (Berkeley) noteerde een terugval in de interesse voor de Nederlandse taal, studenten in de VS kiezen eieren voor hun geld en studeren talen die voor hen economisch interessanter zijn. Tegelijk met die evolutie komt er een steeds groter corpus van Nederlandstalige teksten (digitaal) beschikbaar voor onderzoekers: de ontdekkingstochten van de Nederlanders naar andere werelden in de Gouden Eeuw heeft een schat aan Nederlandstalig erfgoed opgeleverd die van belang is voor diverse onderzoekers, van pakweg historici tot diepzee-duikers. Alleen: zij begrijpen zelden Nederlands. Om deze taalbarrière op te heffen, stelden Hollander, Van Baalen en Blom *Dutch for Reading Knowledge* samen², een handboek dat Engelstaligen moet helpen om in een zo kort mogelijke tijd Nederlandstalige teksten te lezen. Loskomen van het woordenboek, lezen en vertalen per alinea, de strekking van een tekst begrijpen: daarop is dit boek gericht. Hollander zag in deze ontsluiting van Nederlandstalige teksten een manier om de studie van het Nederlands in het buitenland te beschermen tegen toekomstige bezuinigingsrondes. De voorstelling van dit boek kon dan ook op een ruime belangstelling rekenen, en er was ook interesse om het didactische concept achter dit boek uit te breiden naar andere talen, om het Nederlandstalige erfgoed bijvoorbeeld ook voor Spaanstaligen beschikbaar te maken.

Het woord is in de vorige paragraaf gevallen: didactisch. Op dit colloquium was een heel programma over didactiek voorzien, meestal gericht op de extramurale neerlandistiek, en dat viel in de

smaak. In deze sessies werden zeer specifieke, concreet toepasbare aspecten van de lespraktijk behandeld, wat ze extra relevant maakte voor de vele aanwezige docenten van Nederlands als vreemde taal. Een voorbeeld van zo’n lezing was “Taalverwerving door cultuuroverdracht” van Emmeline Besamusca (Wenen/Utrecht) en Julia Sommer (Wenen). Zij ontwikkelden online leermodules³ die uitgaan van bekende cultuurbeelden, zoals “water in Nederland” of het schilderij *Boerenbruilof* van Brueghel. Vanuit die thema’s vertakken de modules zich in vier richtingen: kennis (“wie was Pieter Brueghel?”); beeldvorming (“Bourgondische levensstijl”); gebruiken & tradities (“Karakteristieken van de Belgische keuken”; en “Samenleving & mentaliteit (“de betekenis van eten en drinken”). Aan die deelthema’s zijn taaloefeningen, inhoudsvragen, achtergrondartikelen en audio- en videomateriaal gekoppeld. De modules zijn in verschillende moeilijkheidsgraden opgebouwd, en maken het studenten mogelijk er zelfstandig hun weg in te zoeken. Het is een bottom-up aanpak, die begint bij een bekend beeld van waaruit zich een panorama ontvouwt met inspirerende mogelijkheden om het Nederlandse taal- en cultuurinzicht bij anderstalige leerders te versterken.

Een ander thema dat meermaals opdook tijdens het colloquium, was de huidige positie van de standaardtaal. Gunther De Vogelaer (Münster) had het in zijn lezing over de substandaardvariëteiten Poldernederlands en tussentaal of Verkavelingsvlaams, die vaak als een bedreiging voor de standaardtaal worden gezien. Volgens De Vogelaers onderzoek bleek dat nog mee te vallen: de standaardtaal kent geen prestige-verlies, maar eerder een toegenomen tolerantie voor variatie. Ook signaleerde De Vogelaer dat er behoefte is aan grondiger en diepgaander onderzoek op dit gebied. Steven Delarue (Gent) sprak over een deelaspect van de standaardtaaldiscussie en zoomde in op Vlaanderen: “Onderwijs in het Nederlands – maar in welk Nederlands”. Uit zijn proefstudie bleek dat zo goed als elke Vlaamse leerkracht in meer of mindere mate tussentaal gebruikt in de klas. Maar, zo concludeerde hij ook, de standaardtaal is niet meteen bedreigd in formele situaties. Al zijn er wel steeds minder formele situaties in het onderwijs. De Vogelaer en Delarue verbonden aan hun onderzoek ook conclusies voor

het onderwijs van Nederlands als vreemde taal (NVT) en voor de extramurale neerlandistiek. Ze vonden allebei dat ook daar meer aandacht zou mogen zijn voor de toegenomen variatie binnen het Standaardnederlands.

Beide onderzoekers formuleerden dus stellingen die wat schudden aan de boom van het traditionele discours over de standaardtaal, maar tot een echt pittige discussie leidde dat niet. Die vond wel plaats in de Vlaamse kranten, omdat tijdens – maar niet op – het congres een boek over dit thema werd gelanceerd, *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*⁴ (van de Antwerpse academici Kevin Absillis, Jürgen Jaspers en Sarah Vanhoof). De stelling waarmee dat boek de kranten haalde, was: “Tussentaal in de klas moet kunnen”, waarna talloze opiniemakers zich in de kolommen van kranten, tijdschriften en websites over de standaardtaal uitlieten. Des te meer jammer dus dat de vragenrondes op het colloquium al bij al braaf bleven, ondanks een paar stevige voorzeten van De Vogelaer en Delarue.

Nog een rode draad op dit colloquium was de grote aandacht voor vertalen, met bijvoorbeeld de themabijeenkomst “Vertaling en receptie van de Vlaamse literatuur naar kleinere talen in Centraal-Europa”, die een hele namiddag in beslag nam. Naast lezingen van diverse betrokkenen (het Vlaams Letterenfonds, neerlandici extra muros, vertalers) was er ook een panelgesprek waarbij de Vlaamse schrijfster Diane Broeckhoven in dialoog ging met haar vertaalsters naar het Tsjechisch en het Hongaars. Opvallend, tijdens deze hele namiddag: ondanks de precaire economische omstandigheden voor vertalers in Centraal-Europa, blijken er talloze vertaalinitiatieven te bestaan. En: hoewel auteurs en vertalers opereren binnen een (literaire) industrie, blijkt veel vertaalwerk nog altijd te gebeuren vanuit het enthousiasme en de liefde voor het vak van individuen. Mooi om te zien hoe een Oekraïense neerlandica zich buigt over een vertaling van Hugo Claus’ *Het verdriet van België*. Als ergens werd bewezen dat de buitengaats neerlandistiek nog leeft, dan wel tijdens deze themabijeenkomst over vertalen.

Aan het slot van het colloquium was er nog een algemene discussie waarop de toekomst van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek werd besproken. Dat gebeurde aan de hand van

opmerkingen en suggesties die in de dagen voordien waren verzameld bij alle deelnemers. Zij kregen vragen voorgelegd als: wat verwachten de leden van de IVN? Wat is de functie van een belangenvereniging voor neerlandici extra muros? Is het de taak van de vereniging om de neerlandistiek te promoten? Uit de discussie op basis van de antwoorden van de deelnemers bleek dat de IVN haar rol moet blijven spelen: contacten onderhouden met organisaties als de Taalunie en de stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland. Ook werd de IVN geprezen als een instituut dat verbindende lijnen heeft weten te trekken tussen de neerlandici in de kernlanden en in de verdere landen. Er werd nog opgemerkt dat de vereniging meer zichtbaar moet worden, maar ook dat ze zich moet blijven toespitsen op datgene waarvoor ze is opgericht: het steunen van wetenschappelijk onderzoek in verband met het Nederlands in het buitenland.

Hoe de IVN en de internationale neerlandistiek evolueren, dat zal duidelijk worden op het volgende, negentiende Colloquium Neerlandicum, dat van 17-21 augustus 2015 wordt gehouden aan de Universiteit Leiden.

PIETER COUPÉ

Met dank aan Jaap Faber, Lut Missinne, Hans Vanacker en Dirk Van Assche

Noten

- (1) <http://www.ivnnl.com/colloquium-18/index>
- (2) CHRISTINE VAN BAALEN, FRANS R.E. BLOM & INEZ HOLLANDER (RED.), *Dutch for Reading Knowledge*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 2012, 248 p.
- (3) <https://neva.ned.univie.ac.at/node/106>
- (4) KEVIN ABSILLIS, JÜRGEN JASPERS EN SARAH VANHOOF (RED.), *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*, Academia Press, Gent, 2012, 431 p. Een recensie van dit boek kunt u lezen in het eerste *Ons Erfdeel*-nummer van 2013.